

**HARBIY TA'LIM TIZIMIDA MASOFAVIY TA'LIMNING AFZALLIKLARI VA
KAMCHILIKLARI**

Sharipov Doston Xasan o'g'li
Harbiy qism xizmatchisi

Annotatsiya: *Maqolada harbiy mutaxassislarni tayyorlash jarayonining muhim omili hisoblangan harbiy ta'limni faollashtirishda turli yondashuvlarning o'rni, faol metodlardan foydalanishning yo'llari va o'ziga xos xususiyatlari masofaviy ta'lim mazmuni, afzalliklari, ta'limni tashkil etishning boshqa shakllaridan ustun jihatlari va kamchiliklari tahlil qilingan.*

Kalit so'zlar: *Harbiy didaktika, ta'limga yondashuvlar, harbiy ta'lim jarayonini jadallashtirish, faol ta'lim, masofaviy ta'lim, internet, axborot kommunikatsiya texnologiyalari.*

Аннотация: *В статье анализируется роль различных подходов в активизации военного образования, которое считается важным фактором в процессе подготовки военных специалистов, способы использования активных методов, содержание, преимущества, преимущества и недостатки дистанционного образования перед другие формы организации образования.*

Ключевые слова: *Военная дидактика, подходы к обучению, ускорение военно-образовательного процесса, активное обучение, дистанционное обучение, Интернет, информационно-коммуникационные технологии.*

Abstract: *The article analyzes the role of various approaches in the activation of military education, which is considered an important factor in the process of training military specialists, the ways of using active methods, the content, advantages, advantages and disadvantages of distance education over other forms of educational organization.*

Key words: *Military didactics, approaches to education, acceleration of the military education process, active education, distance education, Internet, information communication technologies.*

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim taraqqiyoti juda tez rivojlanmoqda va o'zgarimoqda. Hozirgi kunda insoniyat hayotini axborot ta'siridan xoli tasavvur etib bo'lmaydi. Hayotni anglash, uni o'rganish axborotlarni qidirish, topish, saralash, o'rganish va o'zlashtirish orqali kechadi. Insonning bilimlilik darajasi ham ma'lum davr ichida shaxs tomonidan o'zlashtirilgan axborotlarning ko'p yoki ozligi bilan belgilanadi. Shuning uchun zamonaviy bilimlar sari keng yo'l ochish ta'limotni takomillashtirishda yangi informatsion texnologiyalardan unumli foydalanish bugungi kunning talabiga aylandi.

O'quv fanlarining turlari, mashg'ulot mavzulari, ta'lim oluvchilarning bilimlari darajasi va qiziqishlarini inobatga olgan holda mashg'ulot o'tish vaqtida pedagogik texnologiyalarning yuqori samara beruvchi turlarini qo'llash o'quv jarayonini jadallashtirish, uning sifatini oshirishga yordam beradi. Pedagogika o'zining butun taraqqiyoti davrida o'qitishning yanada mukammalroq va yanada samaraliroq tizimini izlash bilan rivojlanib boradi.

Harbiy didaktika harbiy xizmatchilar ta'limini murakkab ijtimoiy-pedagogik jarayon sifatida o'rganadi va bu jarayonning quyidagi asosiy funktsiyalarini belgilaydi:

ta'limiy (harbiy xizmatchilarni bilim, ko'nikma va malakalar bilan qurollantirish);
tarbiyaviy (harbiy xizmatchilarda o'z Vatanining qurolli himoyachisi uchun zarur shaxsiy sifatlarni tarbiyalash);

rivojlantiruvchi (harbiy xizmatchi shaxsini komil inson sifatida rivojlantirish, yuzaga kelgan turli vazifalarni hal qilishga ijodiy yondashish malakalarini rivojlantirish)

ruhiy tayyorlash (harbiy xizmatchilarda xizmat vazifalarini bajarishga va jangovar vaziyatda muvaffaqiyatli harakat qilishga ruhiy tayyorlikni shakllantirish).

Ta'lim berish jarayonida harbiylar xizmat faoliyatini muvaffaqiyatli amalga oshirishlari uchun tegishli bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'ladilar. Shu bilan bir vaqtda ularning tafakkuri rivojlanadi, irodasi va xarakteri chiniqadi, ma'naviy-axloqiy va jangovar sifatlari, hissiy-irodaviy turg'unligi, jangovar xolatlarda aniq va ishonchli harakat qilish uchun ruhiy tayyorgarligi shakllanadi. Bunday vazifalarni amalga oshirish uchun harbiy ta'lim jarayonini tashkil etishga turlicha yondashuvlar mavjud. Ularni asosiylarini ko'rib chiqish lozim.

Harbiy ta'limga davlat va jamiyat tomonidan qo'yiladigan talablarda harbiy ta'lim sohalari bo'yicha o'zaro muvofiqlik va mutanosiblik to'la ta'minlanadi. Shu jihatdan harbiy ta'lim standartini belgilashda ta'lim jarayonining tarkibi, xuddi shu tarkibiy qismlarning mazmunini modernizatsiyalash, zamonaviy pedagogik texnologiyani qo'llash imkoni hisobga olingan. Pedagogika fani va ta'lim-tarbiya amaliyotida turli yondashuvlar qo'llaniladi. Yillar davomida qo'llanib kelinayotgan an'anaviy yondashuv bilan bir qatorda hozirgi kunda ta'limga zamonaviy yondashuvga alohida e'tibor berilmoqda. Ta'limga tizimli, texnologik, tadqiqiy, funktsional, kompleks, faoliyatli yondashuvlar zamonaviy yondashuvga misol bo'la oladi.

Ta'lim jarayonini takomillashtirish, bugungi kun talablariga javob beradigan darajaga yetkazish uchun nafaqat yondashuvni o'zgartirish, zamonaviy ta'lim metodlaridan foydalanib harbiylarni faollashtirish muhim masala bo'lib turibdi.

O'zbekiston ta'lim tizimida sezilarli o'zgarishlar ro'y berayotganligi kun sayin yaqqol ko'rinib bormoqda. Shu o'rinda aytib o'tishimiz joizki, turli ta'lim shakllari qatori masofadan o'qitish ta'lim shakli ham keng qo'llanilib kelmoqda. Avvalo, masofaviy ta'lim tushunchasi ta'rifiga to'xtaladigan bo'lsak masofaviy ta'lim (MT) - bu o'qituvchi va o'quvchi bir-biri bilan masofa yoki vaqt orqali ajratilgan sababli, informatsion texnologiyalardan foydalanib o'quv jarayonini tashkil etishi.

Ushbu ta'lim turi dunyo miqyosida keng qo'llanilib samara berib kelayotganligini inobatga oladigan bo'lsak, masofaviy ta'limning o'ziga xos texnologiyaviy turlari va ushbu ta'lim shaklini tashkil etishdagi ishtirokchilari mavjud. Masofaviy ta'limning asosiy texnologiyalariga quyidagilarni kiritish mumkin:

- Interaktiv texnologiyalar;
- internet masofaviy ta'lim portali;
- video va audio konferensiyalar;
- elektron pochta orqali ta'lim olish;
- internet orqali mustaqil ta'lim olish;
- uzoqdan boshqarish tizimlari;

onlayn simulyator va o‘quv dasturlarining mavjudligi va boshqalar

Internetda ko‘pgina saytlarda joylashgan katta hajmdagi ma‘lumotlar ustidan mustaqil ravishda ishlash va yangi bilimlar olish yo‘li – ta‘lim oluvchilar uchun eng muhim o‘quv-metodik baza vazifasini bajaradi. Elektron pochta orqali ta‘lim esa, eng ommaviy Internet xizmatlaridan foydalanib, o‘quvchi va o‘qituvchi o‘rtasida xatlar orqali muloqot o‘rnatib ta‘lim olishda namoyon bo‘ladi. Uning yordamida turli xil test, vazifa, mustaqil ishlarni masofaviy ta‘lim portallari va modullarga hujjatlarni joylash mumkin.

Har bir narsaning yutuq va kamchiliklari bo‘lgani kabi masofaviy ta‘limning ham o‘z yutuq va kamchiliklari, psixologik ahamiyati mavjud. Ular haqida to‘xtalib o‘tishdan avval shuni aytish lozimki, hech bir metod va ta‘lim 100% afzallik bermaydi, kelib chiqqan kamchilik esa, yana bir boshqa afzallikning boshlanishi bo‘lishi mumkinligini unutmaslik kerak.

Quyida masofaviy ta‘limning afzalliklari keltirib o‘tiladi.

Masofaviy ta‘limning metodik, iqtisodiy, ijtimoiy va psixologik yutuqlari va afzalliklari mavjud.

Metodik yutuqlar va afzalliklarga quyidagilarni kiritish mumkin:

dars jadvalining qulayligi - o‘quvchi o‘ziga ma‘qul bo‘lgan vaqtda o‘quv jarayoniga qatnashishi mumkin:

qulay foydalanish manzillari - o‘quvchi internet kafe, uy, mehmonxona, ish joyida va boshqa joylardan o‘quv jarayoniga qatnashishi mumkin:

qulay o‘qish sur‘ati - ta‘lim, o‘quvchilar yangi bilimlarni tushunish sur‘atida o‘tkaziladi:

qulay o‘quv reja - o‘quv rejani talabalarga individual va davlat ta‘lim talablariga mos holatda tashkil qilish mumkin:

ma‘lumotlar bazasini to‘planishi - oldingi o‘qigan talabalar bilimlarini to‘plash va undan foydalanish imkoniyati:

ko‘rgazmali qulayliklar - multimediya imkoniyatlaridan to‘liq foydalanish imkoniyati:

malakali o‘qituvchilarni tanlab ta‘lim jarayoniga jalb qilish:

dars jarayonini yozib olish va uni qayta ko‘rish imkoniyatining mavjudligi.

Iqtisodiy yutuqlar va afzalliklarga quyidagilarni kiritish mumkin:

cheksiz masofaga ta‘lim berish - o‘qituvchi va o‘quvchilar o‘rtasidagi masofa hech qanday ahamiyatga ega emas:

ish jarayoniga xalaqit bermasligi - o‘quvchi ishdan ajralmas holatda ta‘lim oladi:

o‘quvchilar sonini oshirilishi - masofaviy ta‘lim texnologiyalarni to‘liq qullagan o‘quv muassasa talabalar soni 2-3 barobar oshishi mumkin:

arzon narxi - masofaviy ta‘lim kurslari oddiy kurslarga qaraganda 2 va 3 barobar arzon.

Ijtimoiy yutuqlar va afzalliklarga quyidagilarni kiritish mumkin:

Ijtimoiy guruhlariga ajratish yo‘qligi. Masofaviy ta‘lim kursida ikkinchi oliy yoki qo‘shimcha ma‘lumot oluvchilar, malaka oshirish va qayta tayyorgarlik o‘tash istagida bo‘lganlar;

ikkinchi parallel ma‘lumot olishni xohlagan talabalar; markazdan uzoqda, kam o‘zlashtirilgan mintaqalar aholisi;

jismoniy nuqsonlari bo‘lgan shaxslar;

armiya xizmatida bo'lgan shaxslar;

erkin ko'chib yurishi cheklangan shaxslar va boshqalar qatnashishi mumkin.

Yosh cheklanishlarining yo'qligi. O'qishga jalb qilinuvchilarning yosh cheklanishlari istisno qilinadi.

Masofaviy ta'limning psixologik afzalliklari quyidagilardan iborat:

masofaviy ta'limda o'quvchining muloqot jarayonida o'zini erkin tuta olishi va hotirjamlik hissining mavjudligi;

ta'lim jarayonida izlanishlar, ma'lumotlarning ko'p va keng qirraliligi bois, ko'rish va eshitish xotirasidan keng foydalanishi sababli ko'rish va eshitish xotiralarining kuchayishi;

video darslarning qayta ko'rish imkoni mavjudligi bois idrok etilmagan ma'lumotlarning qayta idrok etish jarayonining qulayligi;

qulay vaqt va sharoit sabab masofaviy ta'lim jarayonida shaxsning diqqat barqarorligi, idrok etish ko'lamidan samarali foydalanishi;

masofaviy ta'limda o'quv materiallari va topshiriqlarning xilma-hilligi shaxs tafakkuri va hayol jarayonlaridan foydalanish imkonini yaratish imkonining mavjudligi.

Yuqoridagilar bilan birga, masofaviy ta'limning salbiy oqibatlari va psixologik kamchiliklariga quyidagilarni keltirish mumkin:

Elektron holatdagi ta'lim va muloqot jarayonlarga ishonchsizlik. Ushbu sababdan talabalar asosan virtual holatdagi ta'lim turida emas, balki oddiy (kunduzgi va sirtqi) ta'lim turlarida o'qish istagida bo'lishadi.

Davlat masofaviy ta'lim standartlari yo'qligi va natijada davlat nusxasidagi diplom berilmasligi. Shu sababdan ko'pgina masofaviy ta'lim kurslari bitiruvchilariga faqat ushbu kursni bitirganligi haqida sertifikat yoki guvohnomalar beriladi.

Virtual muhit va texnika ta'minot bilan bog'liqligi. Bu holat masofaviy ta'lim internet borligi, undan foydalanish narxi, tezligi va xizmatlar mavjudligiga, maxsus kommunikatsion texnikalar mavjudligi va ularning ishlash sifatiga aloqadorligi bilan izohlanadi.

Masofaviy ta'lim ishtirokchilarining erkin savollar bera olmasliklari va hammaning birdek faol bo'lishining cheklanganligi.

O'qituvchining ham hamma talabalarni yetarlicha bilmasligi va uning psixik jihatdan toliqishi.

Masofaviy ta'lim xotirani kuchaytirsada, irodaning sustlashishi va dangasalikga olib keladi.

Xulosa shuki, masofaviy ta'lim dunyo miqyosida keng qo'llanilayotganligi bois yurtimizda ham bunday ta'lim olish turidan o'rinli va bardavom foydalanishimiz maqsadga muvofiq. Ushbu tizimning psixologik afzalligi va kamchiliklaridan o'z o'rnida foydalanishda ahamiyat berish va uni samarali tomonga boshqarish lozim. Talaba yoshlar va boshqa masofaviy ta'limdan foydalanayotgan yohud foydalanish istagida bo'lgan shaxslarga masofaviy ta'limning konstruktiv tomonlarini tushuntirish va dunyo ta'lim sistemasi darajasiga ko'tarish hozirgi zamon ta'limining talablaridan ekanligini unutmazlik kerak. Zero, ushbu ta'lim internetdan va o'z vaqtidan maqsadsiz, samarasiz foydalanayotgan yoshlarni vaqt va imkoniyatdan foydalanishga imkon yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Mirziyoyev Sh.M. Qurolli Kuchlarimiz – mamlakatimiz barqarorligi va taraqqiyotining mustahkam kafolatidir / O‘zbekiston Respublikasi xavfsizlik kengashining kengaytirilgan tarkibdagi yig‘ilishdagi nutqi // Vatanparvar, 2018 yil, 13 yanvarь.

2. Kirlanov T.G. Klassifikatsiya metodov aktivnogo obucheniya primenitelno k vishey shkole / Molodoy uchyonyy. №5 (15), 2015. S.337-339

3. Satib-Aldiev A.A. Ta’limning faol shakl va metodlari. // Metodik tavsiyalar: – Toshkent OUQBYu, 2007. – 45 b.